Cilt 12 Sayı 125
Kasım 2025

JSHSR

ULUSLARARASI SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMA DERGİSİ

INTERNATIONAL JOURNAL SOCIAL & HUMANITIES SCIENCES RESEARCH

ULUSLARARASI
HAKEMLİ DERGİ

ISSN: 2459-1149

International Journal of Social and Humanities Sciences Research
JSHSR
Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi
Uluslararası Hakemli Dergi- International Refereed Journal
ISSN: 2459-1149

ISSN: 2459-1149 jshsr.org Volume/Cilt: 12 Issue/Sayı: 125

JENERİK / GENERIC PAGE

JSHSR (İnternational Journal of Social & Humanities Sciences Research) uluslararası hakemli bir dergi olup ayda 1 kez yayınlanır. Dergimizin web sayfası üzerinden yeni üye kaydıyla mesaj gönderebilir, yayın ve / veya tahkim kurullarında yer alabilirsiniz.

JSHSR dergisi, sosyal bilimlerin her alanından yazı yayınlayan bir dergidir. Bu çerçevede özgün bilimsel makaleler, çeviriler, çeviri-yazılar, röportajlar, kitap, makale, sempozyum, panel ve bilimsel etkinlik tanıtma çalışmaları ile nekroloji metinleri yayınlar. Ayrıca, sunulduğu yer, toplantı ve tarihin kaydedilmesi ile başka bir yerde yayınlanmamış olması şartıyla sempozyum bildirileri de yayınlanabilir. Ancak bu yayın etkinliğinden kaynaklanması muhtemel herhangi bir sorunun sorumluluğu yazara aittir. Yayınlanması için JSHSR dergisine gönderilen yazıların basım ve yayın hakları dergiye devredilmiş olur, yayınlanan her türlü materyalin fikri mülkiyet hakkı JSHSR dergisine aittir. Bu yazılar dergi yönetiminden izin alınmaksızın bir başka yayın organında yayınlanamaz, çoğaltılamaz ve kaynak gösterilmeden kullanılamaz. JSHSR dergisi, yayınlamış olduğu metinleri çeşitli mecralarda yayınlayabilir. Dergiye gönderilmiş yazılardan kaynaklanması muhtemel herhangi bir yasal, hukuksal, ekonomik ve etik sorumluluk, söz konusu yazı yayınlanmış olsa bile yazarlarına aittir. Dergi herhangi bir yükümlülük kabul etmez. JSHSR dergisinin yayın dili Türkçe olmakla birlikte İngilizce, Fransızca, Almanca, vb. dillerden gelen yazılar da değerlendirmeye tabi tutulur ve hakemler tarafından yayımlanması uygun görüldüğü takdirde yayınlanır.

DERGİ YÖNETİMİ / JOURNAL ADMINISTRATION

Doç. Dr. Ayten MEHDİYEVA

Editor

DANIŞMA KURULU / ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ali AKSOY	İnönü Üniversitesi / TÜRKİYE
Professor Ali AZAD	United Arab Emirates University / UAE
Professor Askar CHOUDHURY	Illinois State University, Illinois / USA
Professor Emmy INDRAYANI	Gunadarma University / ENDONEZYA
Prof. Dr. Ercan OKTAY	Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Fazlı ARSLAN	İstanbul Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Feyzullah EROGLU	Pamukkale Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. İsmail BAKAN	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi / TÜRKİYE
Professor Jayesh KUMAR	Indira Gandhi Institute of Development Research / INDIA
Professor Junaid M. SHAIKH	Curtin University of Technology / MALAYSIA
Professor Mbodja MOUGOUÉ	Wayne State University / USA
Prof. Dr. Mevlüt KARAKAYA	Gazi Üniversitesi / TÜRKİYE
Professor Mieczysław W. SOCHA	Warsaw University / POLAND
Professor Milind SATHYE	University of Canberra / AUSTRALIA
Professor Mohga BASSIM	Buckingham University / UNITED KINGDOM
Prof. Dr. Muhsin KAR	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Mustafa PAKSOY	Gaziantep Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Nalan AKDOĞAN	Başkent Üniversitesi / TÜRKİYE
Professor Nor Asiah ABDULLAH	Multimedia University / MALAYSIA
Professor Partha SARKAR	The University of Burdwan / INDIA
Prof. Dr. Recep KÖK	Dokuz Eylül Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Sabahat BAYRAK KÖK	Pamukkale Üniversitesi / TÜRKİYE
Professor Singh MANJARI	Indian Institute of Management / INDIA
Prof. Dr. Yusuf KARAKILÇIK	İnönü Üniversitesi / TÜRKİYE

YAYIN KURULU / PUBLICATION BOARD

Prof. Dr. Bülent OZ	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Emmy INDRAYANI	Gunadarma University / ENDONEZYA
Prof. Dr. Esin KUHEYLAN	Dokuz Eylül Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Haluk DUMAN	Aksaray Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Hasan Güner BERKANT	Yozgat Bozok Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. İhsan KALENDEROĞLU	Gazi Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Marek GRUSZCZYNSKI	Warsaw School of Economics Warsaw /POLAND
Prof. Dr. Mustafa TASLIYAN	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Mücahit KAĞAN	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Shpresa HOXHA	Prishtina University / KOSOVA
Prof. Dr. Tahir AKGEMCI	Selçuk Üniversitesi / TÜRKİYE
Doç. Dr. Aslı OZDEMIR	Dokuz Eylül Üniversitesi / TÜRKİYE
Doç. Ayşegül TÜRK	Hacı Bayram Veli Üniversitesi / TÜRKİYE
Doç. Dr. Besa Havziu İSMAİLİ	Sate University of Tetova / MAKEDONYA
Doç. Dr. Betül ALTAY TOPCU	Erciyes Üniversitesi / TÜRKİYE
Doç. Dr. Burhanettin COSKUN	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi / TÜRKİYE
Doç. Dr. Dilek PENPECE	Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniv. / TÜRKİYE
Doç. Dr. Dündar KOK	Pamukkale Üniversitesi / TÜRKİYE
Doç. Dr. Gülbin ÇETİNKALE DEMİRKAN	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi / TÜRKİYE
Doç. Dr. Günay MAMMADOVA	Nahçıvan Devlet Üniversitesi / AZERBAYCAN
Doç. Dr. Hasan GÜL	Ondokuz Mayıs Üniversitesi / TÜRKİYE
Doç. Dr. Melih OZCALIK	Celal Bayar Üniversitesi / TÜRKİYE
Doç. Dr. Morsheda HASSAN	Grambling State University / USA
Doç. Dr. Ömer ALKAN	Atatürk Üniversitesi / TÜRKİYE
Doç. Dr. Sevgi SÜMERLİ SARIGÜL	Kayseri Üniversitesi / TÜRKİYE
Doç. Dr. Zübeyir TURAN	Ömer Halisdemir Üniversitesi / TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Deniz AKGUL	Ahi Evran Üniversitesi / TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Gülcan BAŞAR	Giresun Üniversitesi / TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Özgül UYAN	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi / TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Selcen KÖK	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi / TÜRKİYE

ULUSLARARASI TEMSİLCİLER / INTERNATIONAL REPRESENTATIVE

Professor Askar CHOUDHURY	Illinois State University, Illinois / USA
Professor Jayesh KUMAR	Indira Gandhi Institute of Development Research / INDIA
Professor Junaid M. SHAIKH	Curtin University of Technology / MALAYSIA
Professor Marek GRUSZCZYNSKI	Warsaw School of Economics Warsaw /POLAND
Professor Mbodja MOUGOUÉ	Wayne State University / USA
Professor Mieczysław W. SOCHA	University of Warsaw / POLAND
Professor Mohga BASSIM	University of Buckingham / UNITED KINGDOM
Professor Nor Asiah ABDULLAH	Multimedia University / MALAYSIA
Professor Singh MANJARI	Indian Institute of Management / INDIA

İNDEKSLER / INDEXED & IN LISTED

Advanced Science Index	ResearchBible (Academic Resource Index)
Eurasian Scientific Journal Index (ESJI)	Root İndexing (RI)
International Index Copernicus	SJI Factor
Scientific Indexing Services (SIS)	Directory of Research Journals Indexing (DRJI)

International Journal of Social and Humanities Sciences Research
JSHSR
Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi
Uluslararası Hakemli Dergi- International Refereed Journal
ISSN: 2459-1149

Received-Makale Geliş Tarihi 02.10.2025 *Research Article /Araştırma Makalesi*
Published-Yayınlanma Tarihi 30.11.2025 10.5281/zenodo.17832699
Volume-Cilt (Issue-Sayı), ss/pp 12 (125),2527-2539

Burcu Kaya
https://orcid.org/0000-0003-3662-7078
Bağımsız Araştırmacı, Amasya / TÜRKİYE

Doç. Dr. Hakan Çiloğlu
https://orcid.org/0000-0002-7461-2355
Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, İstanbul / TÜRKİYE
ROR Id: https://ror.org/02kswqa67

Fabl Anlatılar ve Türk Halı Sanatında Kuş Sembolizmi

Bird Symbolism in Fable Narratives and Turkish Carpet Art

ÖZET

Bu çalışma, fabl anlatılarında belirlenen kuş figürleriyle, 13. ve 15. yüzyıl Türk halı kompozisyonlarında yer alan geometrik, soyut kuş desen ve motiflerin taşıdığı kültürel anlamlar incelenerek, izlenime dayalı düşünsel değerler belirtilmiştir. Araştırmada; Kelile ve Dimne, Ezop ve La Fontaine fabllarında kuş figürlerinin üstlendiği alegorik, didaktik ve ahlaki rollerin, Türk halı sanatında kuş motiflerinin tarihsel süreçte kültürel hafıza ve yaşam döngüsüne ilişkin düşünsel mesajlar içeren sembolik ifade biçimleri örneklerle verilmiştir. Böylece betimlemelere dayalı nitel araştırma modeli çerçevesinde; fabl anlatı alanıyla, halıların kullanım eşyası rolünün ötesinde; kompozisyonlarda yer alan geometrik kuş figürlerinin konumu, karakter ilişkileri ve anlatının iletisi üzerindeki rolleri değerlendirilmiştir. Fabl anlatılarında kuşlar; insanın iç dünyasına, ahlaki yargılarına ve toplumsal ilişki biçimlerine dair çok katmanlı iletiler taşıyan anlatı aktörleri olarak değerlendirilirken, Türk halı kompozisyonlarında kuş figürleri, geometrik soyutlama ve simetrik tekrarlar aracılığıyla kültürel bellek, yaşam döngüsü ve içsel yolculuk gibi kavramları temsil eden sessiz, görsel bir dile dönüşmektedir. Çalışmanın bulguları, kuş figürünün her iki alanda da mesajlar veren benzer sembolik temellere dayanmasıyla birlikte; bu ortak anlamların fabllarda sözlü diyalogların yazılı anlatıları, halı kompozisyonlarında ise izleyicinin bilgi ve tecrübelerini sınayan görsel okuma ve düşünce formları olarak, farklı estetik ve biçimsel yapılarda görülmektedir. Sonuç olarak, kuş figürü fabl anlatılarda ve Türk halı sanatında; insanın kendini, dünyayı ve zamanı anlamlandırma çabasında başvurulan, kültürel hafızayı taşıyan çok katmanlı bir sembol olarak konumlanmaktadır. Günümüzde ise fabl geleneğinin farklı medyada alanlarında süren anlatı gücüne karşın, halı sanatında aynı sembolik derinliğin korunmadığı belirlenmiştir.
Anahtar Kelimeler: Fabl, Halı, Kuş, Sembolizm, Desen, Sanat

ABSTRACT

This study examines the cultural meanings conveyed by bird figures identified in fable narratives and the geometric, abstract bird patterns and motifs found in 13th and 15th century Turkish carpet compositions, highlighting their interpretative and conceptual significance. The research presents examples of the allegorical, didactic, and moral roles assumed by bird figures in the fables of Kalila and Dimna, Aesop, and La Fontaine, as well as the symbolic expressions of bird motifs in Turkish carpet art, which communicate intellectual messages related to cultural memory and the cycle of life throughout history. Within a qualitative, descriptive research framework, the study evaluates the positional arrangements of geometric bird figures, their compositional relationships, and the narrative implications they create, in comparison to the narrative structures of fables, going beyond the carpets' function as utilitarian objects. In fable narratives, birds function as narrative agents carrying multilayered messages about the human inner world, moral judgement, and social relationships. In Turkish carpet compositions, however, bird figures transform into a silent visual language that symbolizes cultural memory, the life cycle, and the individual's inner journey through geometric abstraction and symmetrical repetition. The findings indicate that although bird figures in both domains rest upon similar symbolic foundations, these shared meanings manifest in different aesthetic and formal structures: in fables through written narratives derived from spoken dialogues, and in carpets through visual reading processes and interpretative forms that challenge the viewer's knowledge and experience. Consequently, the study positions the bird figure as a multilayered symbol carrying cultural memory in both fable narratives and Turkish carpet art, serving as a tool for understanding the self, the world, and the passage of time. However, despite the continued narrative vitality of the fable tradition across contemporary media, the same symbolic depth is shown to be increasingly diminished in modern carpet art.
Keywords: Fable, Carpet, Bird, Symbolism, Pattern, Art.

1. GİRİŞ

Fabl anlatılar, ahlaki bir iletinin aktarılması amacıyla, çoğunlukla hayvan karakterlerin sembolik roller üstlendiği, kısa ve öğretici nitelikte, bazen diyaloglarla zenginleştirilen, kurgusal ifadelerin yer aldığı edebi bir türdür. Okuyucuların ise; yazıda verilmek istenen mesajı anlaması, düşünmesi, yorumlaması ve yazarın anlatıları oluştururken kullandığı kodları ve içeriği çözümlemesi beklenir (Ünal, 2005, s. 205). Eğitici nitelikleriyle ele alındığında, edebi anlatılar geçmişin kültürel mirasını güncel kılmakta ve kendine özgü estetik boyutunu açığa çıkarmaktadır (Karagöz, 2015, s. 355). Bu bağlamda fabl ifadeler içerik ve aktarım açısından özel bir anlam taşımaktadır. Hayvanlarla iç içe yaşanılan bir dünyada, doğal yaşam içinde hayvanları dışarıda görmek imkansızdır. Özellikle günümüzde hayvanlar, insanların sosyal yaşamının bir parçası niteliğindedir ve her geçen gün bilimin ilerlemesiyle birlikte, hayvan davranışlarının analizinde ilerlemeler kaydedilmekte ve böylece insanların hayvanların pek çok fiziki ve davranış özelliklerinden faydalanacağı sonuçlar elde edilmektedir.

Hayvan karakterlerini merkeze alarak insan doğasını ve toplumsal değerleri irdeleyen fabl türü yazılı söylemler, içerdiği ahlaki ve eğitsel mesajlar aracılığıyla bireylerin düşünsel farkındalığını arttıran deneyimlerden çıkarım yapma kapasitesini destekleyen ve kültürel değerlerin ileriki nesillere aktarımına katkı sağlayan bir işlev üstlenmektedir (Güneş, 2007, s. 65 – 82). Alegorik çerçevede Kelile ve Dimne, Ezop ve La Fontaine fabl anlatılarında betimlenen her bir canlı temsil ettiği niteliklerle; örneğin aslanın güç ve otoriteyi, tilkinin ise kurnazlık ve zekayı simgelemesi gibi, sembolik bir değer kazanmakta; böylece insan doğasına, toplumsal yapılara ve ahlaki değerlere ilişkin etkileyen anlamlar içeren iletiler sunmaktadır. Hayvan nitelenmeleri içinde farklı kuş türleri de bu alegorik dili benimserler. Örneğin, fabl ve mitolojik anlatılarda karga çoğunlukla kurnazlık karşısında kolayca aldatılan "öngörüsüzlük" ya da düşüncesizliği temsil eder. Buna karşılık saflık ve masumiyetin simgesi olarak kabul edilen güvercin, mitolojide betimlenen narin ve zarif fiziksel yapısı ve davranışlarıyla, izleyicide sempati ve korunma duygusu uyandırır. Bu örneklerde olduğu gibi, fabl öykülerinde kuşlar genellikle karakter özellikleri veya davranışları yoluyla, insan doğasına özgü davranış kalıplarını ve toplumsal ilişkilerin işleyişini çok katmanlı sembolik bir yapı içinde temsil eden önemli figürlerdir. Fabl anlatılarının eğitici ve öğretici nitelikleri göz önüne alındığında kuşlar; taşıdıkları çeşitli ve çok boyutlu sembolik anlamlar sayesinde anlatım biçiminin vazgeçilmez ve merkezi figürlerinden biri olarak konumlanmaktadır. Böylece kuşların söylem dili aracılığıyla okuyuculara; ahlaki değerlendirmelerde bulunma olanağı sağlanır ve kültürlerarası kabul gören evrensel mesajlar iletilir.

Fabl anlatılarında kuş sembolizmi, geçmişten günümüze uzanan tarihsel ve kültürel süreçle ilişkilidir. Bu semboller, çeşitli kültürlerde farklı anlamlar ve işlevler kazanarak, özellikle doğa ile insanın karşılıklı ilişkisi ve mitolojik anlatımlar bağlamında önem oluşturmaktadır. Türk mitolojisinde kuşlar genellikle insanın içsel özgürlüğü, huzur ve manevi duyguları niteleyen varlıklardır. Ayrıca; bilgi, ses, iletişim, hayattan göç gibi kavramların da simgesidir. Bu anlamda farklı kuş türleri, farklı özellikleriyle tanımlanmıştır (Ögel, 1995, s. 547 – 560). Türk kültüründe geleneksel sanatlarda gökyüzü ve sonsuzluğun simgesi olarak kullanılan yıldız motifleri gibi (Çiloğlu ve Toy, 2025, s. 124 – 125), kuşlar da gökyüzüyle ilişkili varlıklar olarak, sonsuzluğun simgesi ve insanın gökyüzüyle bağlantısını kuran bir görev üstlenirler. Kuşların sembolik özellikleri, tarihsel süreçte dönemler ve kültürel yapılarda farklılıklar gösterse de insan yaşamının bulunduğu tüm coğrafyalarda kuşların gökyüzü ve doğa ile olan ilişkisi; insanın doğal yaşam ve içsel duygularını anlamlandırma çabalarını yansıtır. Bu anlamda kuşlar özgürlüğün ifade aracı simgesiyle birlikte, fiziki ve davranış özellikleriyle; güç, odaklanma, dikkat, cesaret, zekâ, sabır ve masumiyetin de sembolü olmuştur. Pek çok özellikler taşıyan kuş türleri içinden kartal, baykuş, karga, güvercin ve kumru gibi kuş türleri yapısal bu özelliklere sahiptir. Kuşlara atfedilen özellikler, sözlü ve yazılı edebiyatta sıklıkla gerçek ya da metaforik bağlamda kullanılır. Edebi bağlamda kuşlar; genellikle özgürlük, bilgelik, uyanıklık, kurnazlık veya kaderin işleyişi gibi temel kavramları temsil ederek, fabl söylemlerin ahlaki ve alegorik derinliğini pekiştirir. Bu sembolik işlevsellik, fabl geleneğinin tarihsel ve sanatsal köklerinde somutlaşır. Fabl anlatılarında kuş figürleri, çoğu zaman öğretici ve uyarıcı mesajların iletiminde önemli göreviyle, hikayelere anlam derinliği ve zenginlik kazandırmıştır. Kuşların fabllarda bu çeşitli davranış biçimleri ve görünümleri, farklı söylemler ve mesajlar taşımasına imkân sağlamaktadır. Böylelikle fablarda yer alan bu kuş motifleri, toplumsal eleştiriler veya insanın doğayla olan ilişkisini sorgularken, dinleyici ve okuyuculara derin düşünceler aşılamaktadır. Dolayısıyla kuş sembolizmi yalnızca estetik bir öğe olmanın ötesinde, insani duygular ve düşüncelerle iç içe geçmiş bir anlam biçimi oluşturmaktadır. Bu yönüyle kuşlar fabl anlatılarında çok katmanlı bir dilin parçası olarak karşımıza çıkmakta ve felsefi düşünceleri de temsil eden alegoriler olarak yorumlanmaktadır.

Türk kültüründe kuşlara atfedilen söylemler; gündelik dilde yerleşmiş deyimlerle açıkça görülmektedir. Örneğin bir yerin ıssızlığını ifade eden "Kuş uçmaz kervan geçmez" veya hedefe ulaşmayı simgeleyen "Turnayı gözünden vurmak" gibi ifadeler, kuşların; gözlem ve deneyimle oluşan kültürel kodlara yerleştiğini göstermektedir. Konuşma dilinde rastlanan "karga sesli" veya "insanoğlu kuş gibidir" gibi benzetmeler de bu kullanım yaygınlığa örnektir. Ayrıca; genelde eş kuşların yuvada bulunan yavrularla birlikte ilgilenmesi nedeniyle, kuşlar; aile bağlarını da simgeler. Türk kültüründe "Yuvayı dişi kuş yapar" sözü ise; aile düzeninin kurulması, kadının aileyi bir arada tutan birleştirici gücü, süreklilik, sabır, sadakat, şevkat, doğurganlık, annelik, koruyuculuk, sorumluluk, fedakârlık, üretkenlik, bereket gibi değerlerle bütünleşen; kadını temsil eden ifadeler, ailenin içinde kadının konumu ve önemi; kuşu simgeler nitelikle, analojik olarak yüklenmiştir. Kuşların aktifliği ve fiziki özellikleriyle yer çekimine karşı koyması ve tüylerinin hafifliği nediyle; özellikle başarılan bir iş veya bir zorluktan kurtulduktan sonra his belirtmek için "Kuş gibi" ifadesi de sıklıkla kullanılmaktadır. Ayrıca insanın hayattan ayrılması durumunda da "Kuş gibi uçtu gitti" gibi hüzün veren duygular yine kuş simgesiyle belirtilmektedir.

Kuşlarla kurulan duygu bütünlüğü, Anadolu türkülerinin mısralarında da; kuşların yalnızca doğa varlığı olmalarının ötesinde; insanın iç dünya duygularını, kırılmalar, özlemlerini, ayrılık acılarını, kavuşma umudu, hasret, sevda ve kader gibi duyguları taşıyan güçlü birer metafor olarak yer verildiği görülür. Türkülere konu olan güvercin, turna, bülbül, kumru ve kırlangıç kuşları; insan hayatında yaşanan içsel serüvenlerin müziğin estetiğiyle bütünleşen anlatı araçlarıdır. Bu sembolik yapı, fabl anlatılarındaki kuşların üstlendiği roller açısında benzerlik göstermektedir. Fabl anlatılarda ahlaki ve didaktik roller, türkülerde ise duygusal ve metaforik olarak müzikal anlatı yöntemidir.

Türk halı sanatında kuş motifleri, Türklerin Orta Asya kültüründen Anadolu'ya uzanan serüveninde; tarihsel süreçte inançlar ve mitolojik değerler çerçevesinde şekillenir. Güçlü sembolik anlatımlarla kuş figürünün Türk halı sanatında desen olarak kullanımı; insanın tarihi gelişiminde doğayı gözlemiyle kuşlarla kurduğu duyusal ve duygusal bağ, yakınlık ve kültürel anlam dünyasıyla ilişkilidir. Bu nedenle kuş motifi yalnızca dış dünyadan alınan bir görsel unsur olmaktan çıkarak; insanın umut, özgürlük, korunma, haber alma, içsel duygular gibi, çok boyutlu bir derinliğe taşınan soyut kavramlar bütünü, zenginleşen halı kompozisyonlarının yüzeyinde sembolik bir temsil gücüne dönüşür. Kuş figürü her iki sunum geleneğinde de insanın genel duygu, düşünceler ve yapısı nedeniyle ortak kültürel, sembolik ve düşünsel değerler taşımaktadır. Fabllarda bu değerler, anlatı örgüsü içerisinde karakterlerin üstlendiği alegorik roller aracılığıyla sözel bir temsil niteliği kazanırken; Türk halı sanatında aynı değerler, insanın yaşam döngüsüne dair düşünsel geometrik soyutlama kompozisyonlarda güçlü bir görsel söyleme dönüşmektedir. Böylece kuş figürü edebi ve Türk halı kompozisyonlarında, kuşların biçimsel yapılarının kompozisyona kattığı estetik özelliklerin yanında, insanın iç dünyasına yansıyan etkileri, duygu ve düşüncelerin içsel ifade biçimlerini oluşturur. Bu bağlamda kuş figürü halı kompozisyonlarında estetik görsel desen olarak yer almakla birlikte, birey ve toplum bilincine işlenen, duygu ve düşüncelere dayalı kültürel değerlerin ifadesi olarak Türk halı sanatında önemli bir yere sahiptir. Kuş desenlerinin duygu ve düşünceler içeren gizli anlatımlarla kullanıldığı en önemli örnekler 13. ve 15. yüzyıl halılarında görülmektedir.

1.1. Amaç

Bu çalışmanın amacı; fabl anlatılarında kuşların üstlendiği alegorik ve ahlaki rolünün, Türk halı sanatın kompozisyonlarında yer alan kuş motiflerinin görsel estetik biçimlerinin yanında; temsil ettiği kültürel, sosyal ve kavramsal anlam ve mesajların gizli anlatımları incelenmesiyle, iki farklı ifade biçiminin ortak yapılanan sembolik temellerini örnekler üzerinden açıklamaktır. Kuş figürünün sözlü edebiyat geleneğinde ve görsel, geleneksel sanatlar üretimlerinde; insanın doğayla kurduğu ilişki, kültürel hafızanın aktarımı ve soyut kavramların somutlaştırılması açısından taşıdığı değerler; bütüncül bir çerçevede ele alınarak, bu figürün iki farklı kültürel ifade alanında nasıl anlamlandığı, hangi sembolik katmanları üstlendiği ve tarihsel süreklilik içinde nasıl bir temsil niteliği kazandığını tanımlamaktır. Bu doğrultuda çalışmada; kuş figürünün fabllarda insan karakterlerini temsil eden bir anlatı aktörü olarak kurgulanırken, Türk halı sanatında ise, düşünsel ve kavramsal biçimlerin inançlar, mitolojik değerler ve estetik kompozisyon ilkeleri doğrultusunda soyutlanarak, sembolik bir motif niteliği kazandığını göstermek amaçlanmıştır. Böylece; kuş figürünün fabl anlatılarında ve Türk halı sanatında benzer kültürel ve sembolik temellere dayandığını; ancak bu ortak anlamlara rağmen, her iki alanda farklı biçimlerde temsil edildiğini göstermektir. Bu çalışma ile ayrıca; genel halı kompozisyonlarının yüzeyinde görülen geometrik desen ve motiflerin düşünsel, kültürel ve kavramsal anlamlarla, derinde yatan içsel duyguların çözümlenmesinde model olması amaçlanmıştır.

1.2. Kapsam

Çalışma kapsamı, kuş figürünün fabl anlatılarındaki alegorik temsil biçimlerinin Kelile ve Dimne, Ezop ve La Fontaine masallarından örneklerin; günümüze ulaşan 13. ve 15. yüzyıl Türk halı kompozisyonlarında yer alan kuş motiflerinin kültürel ve ikonografik incelemesine dayanmaktadır. Araştırma, sözlü ve yazılı edebiyat geleneğinde kuşların üstlendiği tematik, ahlaki ve sembolik rollerin; halı kompozisyonlarındaki geometrik kuş desenlerinin çözümlenmesi şeklindedir. Böylelikle kuş figürünün iki farklı kültürel ifade alanında nasıl anlamlandırıldığı, hangi sembolik ifadeleri taşıdığı ve temsil biçimlerinin kültürel değerler içinde nasıl çeşitlendiği açıklanmaktadır.

1.3. Yöntem

Bu çalışma yöntem olarak, nitel araştırma modeli çerçevesinde kuş figürlerinin fabl anlatılarındaki sembolik değerlerle, Türk halı sanatındaki kuş motiflerinin kültürel ve kavramsal özelliklerinin incelenmesine dayanmaktadır. Fabla ilişkin literatür taranarak, kuş sembolizmi kapsamında kuramsal zemin oluşturulmuştur. Kelile ve Dimne, Ezop masalları, La Fontaine fablları ve benzeri edebi yazılar incelenerek, kuş figürlerinin anlatı içindeki tematik temsilleri ikonografik bir yaklaşımla çözümlenmiştir. Kuşların betimsel özellikleri, geleneksel sunum repertuarındaki konumları ve tarihsel ve simgesel yükleri dikkate alınmıştır. Çalışmada Türk halı sanatında yer alan kuş figürlerinin olay örgüsü, karakter ilişkileri ve anlatının iletisi üzerindeki rolleri değerlendirilmiştir. Kültürel semiyotik yaklaşımla kuş figürlerinin kültürel bellek içerisindeki anlam katmanları, toplumların kuşlara yüklediği sembolik değerler ve bu değerlerin mesajlara nasıl dönüştüğü incelenmiştir. Bu bütüncül yöntem sayesinde, kuşların fabl anlatılarındaki çok katmanlı sembolik rolleri; görsel, düşünsel ve alegorik kültürel anlam boyutlarıyla betimlenerek açıklanmıştır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın kuramsal çerçevesi kapsamında fablın tanımı, kuşların fabl anlatıları aracılığıyla insanlığa aktardığı değerler, iletiler ve kültürel sembolik anlamlar ve davranış biçimleri, halı sanatında 13. ve 15. yüzyıllara tarihlenen örnekleriyle incelenmiştir. Yapısalcı kuramın fabllarda yer alan ikili karşıtlıklara (güç / zayıflık, kurnazlık / saflık, cesaret / korku) odaklanan yaklaşımı, kuş figürlerinin anlatı içindeki işlevsel konumlarını anlamlandırmada, altta yatan düşünce yapılarını çözümlemeyi amaçlayan temel bir referans noktası oluşturmuştur. Çünkü her kültürel ürünün (mit, masal, fabl, dil, ritüel, sembol) yüzeyde görünen anlatısından daha derinde işleyen bir iç dünyanın düşünsel yapısı bulunmaktadır. Bu yapı çoğunlukla ikili karşıtlıklar biçiminde düzenlenir. Bu anlamda güç – zayıflık, saflık – kurnazlık veya iyi – kötü gibi karşıtlıklar, fabl anlatılarında olay örgüsünü yönlendiren ve karakterlerin sembolik işlevlerini belirleyen özelliklerdendir. Bu karşıtlıkların nasıl bir toplumsal mesaj ürettiği, olay örgüsünün ardındaki tekrarlayan kalıplar, genel olarak insanın ahlaki davranışlarını temsil eden yapılar ve anlamın nasıl semboller aracılığıyla kurulduğu; genel anlamda eserlerde yer alan fablın, yüzeysel anlamda basit bir hayvan hikayesi gibi görünse de insan dünyasının zihinsel derinliğinde biçimlenen evrensel anlam katmanlarıyla ilişki kuran bir anlatı çerçevesidir.

Fabl türü; hayvan karakterler üzerinden insan davranışlarını alegorik bir yapıda yansıtan özgün bir anlatım biçimi olduğundan, kuş figürlerinin bu yapıda üstlendikleri sembolik roller büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, farklı kültürlerin kuşlara yüklediği anlamlar, mitolojik kökenler, toplumsal hafızada yer alan sembolik kodlar ve kuş figürünün soyut edebi durumu, literatürdeki kuramsal yaklaşımlar ışığında değerlendirilmiştir. Böylece kuş karakterlerinin yalnızca anlatıyı süsleyen birer görsel figür yapısının ötesinde; insan doğasına, ahlaki değerlere ve toplumsal normlara ilişkin çok katmanlı mesajlar ileten kültürel ve aracı figürler olduğu ortaya konulmuştur. Kuramsal inceleme sonucunda, kuş sembolizminin fabl türünde eleştirel düşünmeyi, değer aktarımını ve davranışsal farkındalığı destekleyen temel bir yapı taşı olduğu belirlenmiştir.

Kuramsal değerlendirme; çalışmanın ikinci boyutunu oluşturan 13. ve 15. yüzyıl Türk halı kompozisyonlarındaki kuş motiflerinin incelenmesiyle ilişkilendirilerek bütüncül bir yapı oluşturmuştur. Yapısalcı kuramda; halı kompozisyonlarının görünür, soyut, geometrik kuş desenlerinin arkasında, derinde saklı kalan düşünsel ve kavramsal gizli ifadeler açıklanmıştır. Halı kompozisyonlarında kuş desenlerinin geometrik yapısıyla kültürel hafıza arasındaki ilişkisi, desenin kompozisyonda üstlendiği ifade rolü; yapısalcı kuramın işaret ettiği anlam biçimleriyle betimlenmiştir.

3. FABLIN TANIMI VE KISA TARİHÇESİ

"Fabl" kelimesinin kökeni, Latincedeki hikâye anlamında “fabila” kelimesinden gelmektedir. Fakat zaman sürecinde, ahlaki bir ilkeyi veya davranış kurallarını anlatan kısa ve simgesel bir hikâye türünün adı haline gelmiştir. M.S. 300’lü yıllarda Kişmir'de yazıldığı düşünülen fabllar, bu türün ilk örnekleridir (Çağdaş, 1962, s. 5 – 7). Fabl, genellikle günlük hayattaki söylemlerde örnek vermek amacıyla kullanılan, içinde hayvanlar, bitkiler ve nesnelerin insanlara özgü davranışlar sergilediği kısa anlatılardır. Diğer bir adıyla hayvan masalları olan fabllar, kahramanlarının bazen hayvanlar, bazen de hayvan – insanlar olduğu, ders verme amacının ön planda tutulduğu, çıkarımlara varılan, kısa ve düz yazı şeklindeki halk anlatılarıdır (Alptekin, 2005, s.16). Fablların en belirgin özelliği; insan dışındaki varlıklar olan hayvanlar, bitkiler ve nesnelerin insanlara özgü özellikler sergilemesidir.

3.1. Fablların Alegorik Dili ve Kuş Sembolizmindeki Yeri

Fablın kullandığı geniş alegorik dil; hikayelerin temelini oluşturan didaktik amaca hizmet eden en önemli unsurdur. Bu bağlamda hayvanlar geleneksel olarak belirli karakter özelliklerini temsil ederek, kadim gelenekten devralınmış tecrübeyi estetik bir forma dönüştürür. Hayvanlar ve kuş sembollerinin kullanımı, edebi türlerdeki didaktik amaçlarının ötesinde, mitolojinin ve ikonografinin temelini oluşturur. Bu nedenle kuş genelde tüm dünya kültürlerinde; içsel özgürlüğü, gökyüzü ile yeryüzü arasındaki bağ, hayattan ayrılmayı tanımlayan uçup gitmek ve ölümden sonrasını niteleyen düşünsel ölümsüzlük gibi; insanın iç dünyasında şekillenen kavramları temsil eder (Çoruhlu, 2000, s. 134). Çoğu fabl geleneğinde aslan; gücü ve otoriteyi, kurt; özgürlüğü ve gücün kötüye kullanılmasını, tilki; kurnazlığı, karınca; çalışkanlık ve sorumluluğu, eşek; acizliği ve köpek, sadakati simgeler.

Çalışmanın temel konusunu oluşturan kuş karakterleri ise farklı didaktik, metaforik, sembolik ve içsel duygulardan dolayı da metafizik yükler taşır. Bu çok katmanlı sembolizm, basit fabl karakterler tiplemelerinden çok daha derinde yatan tarihsel ve kültürel kökene sahiptir. Türk mitolojisinde ve Orta Asya inanç sistemlerinde kuşlar, Gök Tanrı ile yeryüzü arasındaki iletişimi sağlayan, ruh taşıyıcısı ve kutsal varlıklar (ongunlar) olarak kabul edilmiştir (Ögel, 2010, s. 541 – 598). Özellikle yırtıcı kuşlar (Kartal / Bürküt), hükümdarlığın ve ilahi koruyuculuğun sembolü olarak siyasi ve dini gücü temsil ederken, Zümrüdü Anka (Simurg, Hüma) gibi efsanevi kuşlar ise tasavvufi metinlerde ruhani arayışın ve yükselişin zirvesini simgelemiştir (Erdoğan, 2025, s. 1 – 8). Güç, mücadele, sabır, dayanıklılık, varoluş gibi kavramları niteleyerek; ruh, hayat, yaşam ve sonsuzluk kavramlarının kültürel simgesi olarak, insanın iç dünyasına ilişkin duygusal ve düşünsel anlamlar yüklenir. Bu efsanevi kuş motifleri, fabl ve mitoloji arasındaki geçiş formu olan Türk masallarında da karşımıza çıkmaktadır. Masallarda kuşlar; kahramana sihirli yardım sunan, tehlikeden kurtaran, yol gösteren ve hatta haber getiren (Gök Kuşu) fonksiyonel roller üstlenerek, sembolizmin dünyaya daha yakın bir düzlemde kullanıldığını göstermektedir (Günay, 2009, s. 120 – 135). Fabl anlatılarında ise bu kadim sembolik miras, ahlaki derslerin aktarılması amacıyla dünyevi karakterlere bürünürler. Güvercin; iyilik ve zarafetin, horoz; küçük hesap peşinde olmanın, kuğu; şirinliğin, leylek; aklın gücünün ve keklik, kolay kazancın sembolü olarak öne çıkmıştır. Kuşların bu çok katmanlı kullanımı, fabl anlatılarında ahlaki derslerin iletilmesinde ve ruhani yükseliş gibi tasavvufi kavramların alegorik bir dille aktarılmasında temel bir araç rolü üstlenmiştir.

3.2. Kelile ve Dimne, Ezop ve La Fontaine Fabllarında Kuş Figürleri

Hint edebiyatının temel eserlerinden ve fabl türünün tarihsel gelişimini tamamlayan en önemli başlangıç noktalarından biri Kelile ve Dimne'dir (Beydeba, 2011, s. 7). Yazar Beydeba tarafından kaleme alınan bu eser, tarih boyunca büyük bir etki yaratmış; Süryanice, Arapça, Farsça ve Osmanlı Türkçesi dahil olmak üzere pek çok farklı dile uyarlanmıştır (Çağman ve Tanındı, 1979, s. 68). Eserin temel yapısı, siyasi ve ahlaki erdemleri aktarmak amacıyla bir hükümdar ile aristokrat bir aydın arasında gerçekleştirilen danışma ve öğretici sohbetler üzerine kuruludur. Hintli bilge Beydeba; zalimliğiyle bilinen Hükümdar Debşem'i (Dabşelim) doğru ve adil yönetime yönlendirmek amacıyla, siyasi ve ahlaki öğütlerini hayvan hikayeleri (fabl) aracılığıyla anlatmıştır. Bu eser, dünya edebiyatında önemli bir yere sahip olan Kelile ve Dimne'nin temelini oluşturmuştur (Yardımcı ve Tuncer, 2000, s. 99). Eseri okuyanlar eğlenirken bilgilendirilirler. Eserde; tilki, kuzu, domuz, at, baykuş, turna, karga, leylek, kartal gibi hayvan figürlerinde temsil edilen; kurnazlık, kıskançlık, bilgelik, dostluk, barış, saldırganlık, savaş, tedbir, çalışkanlık, tembellik gibi konular işlenerek, insanlara ders vermek amaçlanmıştır. Kitabın bazı bölümleri arasında "Baykuşlar ve Kargalar", "Gerdanlı Güvercin (Tasmalı Güvercin)", "Hükümdar ile Fenze Adlı Kuş" örnek olarak gösterilebilir. Bu eserin, La Fontaine ve Ezop Masalları'nın ilham kaynağı olduğu düşünülmektedir (Toska, 1989, s. 150-201).

Filozof Beydeba; Kelile ve Dimne adlı eserinde, süreklilik oluşturan düşmanlığa rağmen, karşı tarafa inananların büyük felaketlere uğrayacağını, baykuşların başına gelen felaket üzerinden dile getirirmektedir (Karadem vd., 2023, s. 162). Bu anlatının başlangıcına göre, bir dağ yamacında büyük bir ağaçta barınan kargalar ve yakındaki bir mağarada yaşayan yaklaşık bin baykuş arasında köklü bir husumet hüküm sürmektedir. Bu düşmanlık, Baykuş Kralı'nın kargaların uyku halinden faydalanarak gerçekleştirdiği gece baskınıyla doruk noktasına ulaşır. Saldırı sonucunda karga topluluğu dağılmış, pek çok karga yaralanmış veya esir alınmıştır. Yaşanan bu ağır hezimet, karga liderliğini ve danışma kurulunu acil bir durum değerlendirmesi yapmaya mecbur bırakır. Bu durum üzerine toplanan kargaların danışma kurulu, düşmanın hafife alınmaması gerektiğini saptar ve aralarından seçilen bir karga, kurnazca bir casusluk planı önerir. Bu plana göre, kargalar kendi başkanlarının emriyle, karganın kanatlarını ve tüylerini yolup onu yaralayacak, böylece kargalardan biri baykuşların arasına sızarak baykuşların tüm sırlarını öğrenecektir. Plan başarıyla uygulanır ve yaralı karga terk edilmiş bir vaziyette bırakılır. Keşif uçuşu yapan baykuşlar durumu rapor ettiğinde, Baykuş Kralı kargayı ziyaret eder ve ona neden bu halde olduğunu sorar. Karga cevabında; baykuşlarla savaşmak yerine, barış yapılmasını teklif ettiği için kendi başkanı tarafından casuslukla suçlanıp, işkence gördüğü yalanını söyler. Karganın sözleri Baykuş Kralı'nın vezirleri arasında tartışmaya neden olur. Birinci vezir; karganın zekasına dikkat çekerek, onu "içinde zehir olan hoş kokulu bir içki" gibi tehlikeli bir düzenbaz olarak niteler ve öldürülmesini teklif eder. Ancak; Baykuş Kralı vezirin bu uyarısını dikkate almaz, kargayı hayatta bırakmanın ve ondan yararlanmanın daha doğru olacağına inanarak himayesi altına alır (Beydeba, 2011, s. 148 – 150), (Resim 1).

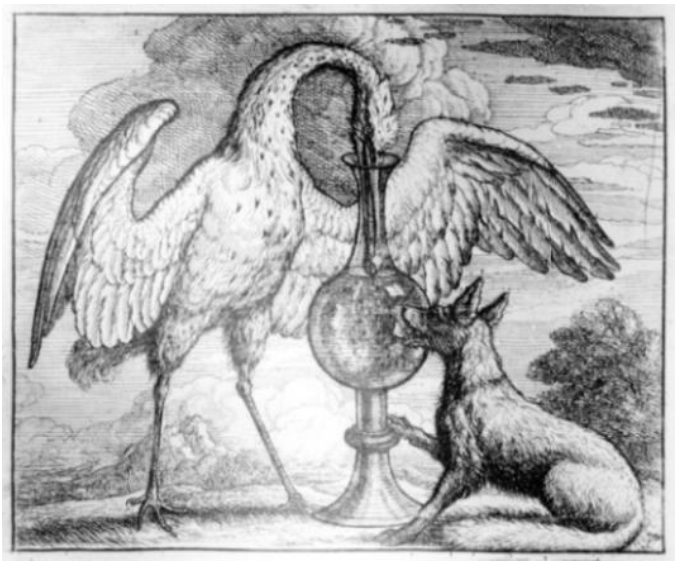
Resim 1. Kelile ve Dimne, Bodleian Kütüphaneleri, Oxford Üniversitesi, 1354 (Bahadır, 2021).

Karga ise; Baykuş Kralı'nın bu tehlikeli zaafından yararlanarak, baykuşların barındığı yerleri, güçlerini ve tüm sırlarını öğrenme hedefine ulaşır. Bilgileri topladıktan sonra oradan kaçan karga, öğrendiklerini karga topluluğuna aktarır ve nihai saldırı stratejisini sunar. Bu stratejiye göre kargalar, ağaçların bol olduğu mağarada yaşayan baykuşların (solda, bir mağaranın veya kovuğun içinde) hemen önüne çalı ve çırpı toplayarak bir çoban ateşi yakacaklardır. Böylece baykuşlar ya yanarak ya da dumandan boğularak yok olacaktır. Kargalar söyleneni harfiyen uygulayarak düşmanları olan baykuşlardan bu yolla kurtulurlar (Filozof Beydeba, bu ana öyküyü, zayıf ya da güçlü fark etmeksizin düşman olmaya devam eden birine karşı asla bu tür oyunlara aldanılmaması ve daima tetikte olunması gerektiğini vurgulamaktadır (Beydeba, 2011, s. 148 – 150), (Resim 2).

Resim 2. Kelile ve Dimne'den betimleme, 1300 – 1325. (Beydeba, 2011, s. 148).

Yüzyıllardır İslam dünyasında etkili olan edebi eserlerden biri "Ezop Masalları"dır. Fabl türünün en önemli eserleri sayılan bu masalların, M.Ö. 6. yüzyılın başında yaşamış bir Yunan hikayecisi olan Ezop'a (Aisopos) dayanır (Aksoy, 2012, s. 111). Bu eser; tilki, karga ve kazlar gibi kuşları konuşturarak, insanların ders çıkarabileceği hikayelerden oluşmaktadır. Eserde mutevazılık, oburluk, hırslarına teslim olmama, sabır ve bilgelik gibi ahlaki temaların önem durumları ifade edilmektedir (Tepebaşılı, 2007, s. 69). "Kartal", "Kuzgun ve Çoban", "Kırlangıç ve Bülbül", "Güvercin ve Kargalar" gibi pek çok sembolik temalı masal, Ezop'un kuş sembolizmini didaktik amaçlarla nasıl kullandığını gösteren temel örnekler arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, İngiliz sanatçı Francis Barlow'un 1666 tarihli "Tilki ve Leylek" (The Fox and the Stork) illüstrasyonu, fabl geleneğindeki kuş sembolizminin didaktik amacını net bir şekilde ortaya koymaktadır. Barlow'un gravür tekniğiyle yaptığı bu eserde, Tilki ve Leylek fablının kritik misilleme anını tasvir etmektedir (Resim 3). Kompozisyonun solunda heybetli duruşu ve kavisli uzun boynuyla leylek figürü yer almaktadır. Leyleğin karşısında, sağ alt köşede çömelmiş durumdaki tilki ise; uzun, ince boyunlu cam veya kristal görünümlü bir testiye doğru uzanmaktadır. Resimde testinin formu; leyleğin uzun gagası sayesinde yemeğe kolayca ulaşmaştığı görülürken, tilkinin kısa ve geniş ağzının içeri giremeyişi görselleştirilerek, fablın anlatılarda temel çatışma konusu işlenmiştir. Tilkinin vücut dili; önceki yemeği düz tabakta servis etme eyleminin yol açtığı hayal kırıklığını ve çaresizliği yansıtmaktadır. Bu illüstrasyonda leylek; bir doğa figüründen çok, misilleme ve doğruluk kavramlarının temsili niteliğindedir. Barlow, fabl illüstrasyonlarında hayvanları yalnızca sembolik birer anlatı unsuru olarak kullanmakla birlikte; onları duygusal ifadelerle karakterize edilen, gerçekçi anatomik özellikleriyle resmederek, anlatının anlam etkisini güçlendirmiştir. Bu yaklaşım şekli, konu edilen karakterlerin güç ilişkileri, psikolojik durumları ve ders niteliğindeki mesajların izleyiciler tarafından sezgisel okunabilmesini sağlamaktadır. Barlow'un kompozisyonu, Ezop'un klasik ahlaki dersi olan *"Başkalarına nasıl davranırsan, aynı karşılığı almayı bekle"* öğretisini yalnızca sözel bir ifade olmaktan; estetik bir sunumla, fablın didaktik yönünü yorumlamayla görselliğe dönüştürür (Ezop, 2017, s. 8).

Resim 3. Tilki ve Leylek Fablı, Francis Barlow, 1666, (Meisterdrucke, t.y.).

Antik Yunanistan'daki Ezop geleneği, yüzyıllar sonra Fransa'da yaşamış olan ünlü şair ve fabl yazarı Jean de La Fontaine (1621 – 1695) tarafından zirveye taşınmıştır. 17. yüzyıl Fransız edebiyatının en büyük ustalarından biri olarak kabul edilen La Fontaine, "La Fontaine Fablları" (Fables Choisies, Mises En Vers Par M. de La Fontaine) adlı eseriyle dünya çapında ün kazanmıştır. Bu didaktik yaklaşımın en bilinen örneklerinden biri, ünlü "Ağustosböceği ile Karınca" masalıdır. Masal; sorumluluk duygusu ve gelecek kaygısı taşıyan çalışkan "karınca" imgesi ile kayıtsızlık, tembellik ve mizahın somutlaştığı "Ağustosböceği" imgesini karşı karşıya getirir (Sınar Çılgın, 2007, s. 119).

La Fontaine, Doğu ve Batı kültürlerinden aldığı çeşitli kaynaklardaki masalları Fransız serbest şiirine uyarlamıştır. Bu uyarlamaları olağanüstü yapan ise; özgün anlatım zenginliği, iletişim ustalığı ve taşıdığı ahlaki mizahtır. Temel amacı ders vermek olan bu eserler, çağının yanı sıra, günümüz sanatı ve edebiyatında da etkisini sürdürmektedir (Curial, 1996, s. 149). Fransız edebiyatının klasikleri olan bu fabllar, başlangıçta yetişkinlere yönelik eserler olarak kaleme alınmış olsalar da, taşıdıkları evrensel ahlaki değerler nedeniyle, zamanla eğitim sisteminin temel taşlarından biri durumuna gelmiştir. Fablın yapısını özetleyen bu tanım, türün didaktik amacını ortaya koymaktadır.

Jean – Jacques Grandville; La Fontaine masalları için hazırladığı illüstrasyonlar arasında yer alan ve masal geleneğinin en bilinen anlatılarından biri olan "Karga ile Tilki"yi görsel bir anlatımla yeniden yorumlamıştır. Grandville çiziminde, masalın dramatik doruk noktasını; karganın ağaç dalında ağzında peynirle duruşu ve tilkinin aşağıdan ona seslenişini, zamanı dondurur nitelikte sahneleyerek, karakterlerin psikolojik gerilimini etkili biçimde yansıtmıştır. Hikayenin akışında tilki; kaba kuvvet kullanmak yerine, karganın narsistik zaaflarını hedef alan psikolojik bir strateji izler ve ona "Sesiniz de tüyleriniz gibiyse eğer, sultanısınız bu ormanların" diyerek abartılı bir övgüde bulunur. Grandville'in resmi; karganın bu övgü karşısındaki gafletini ve fiziksel olarak yukarıda olmasına rağmen, zihinsel olarak tilkinin tuzağına düşüşünü, hayvanlara yüklediği insanı jest ve mimiklerle (antropomorfizm) güçlendirir (Ülgen, 2022, s. 9), (Resim 4). Böylece; resim yalnızca olayın betimlendiği bir sahne olmaktan çıkarak, fablın temel dersini aktaran, duygusal ve düşünsel yönleri güçlendiren bir görsel anlatı aracına dönüşmüştür.

Resim 4. Karga ile Tilki, Jean - Jacques Grandville illüstrasyonu, (Hikmet, 2017, s. 14).

Karganın çirkin sesini tilki bilmesine rağmen, kargayı sesi üzerinden övmesi; kibrin bir bireyi gerçeklikten nasıl uzaklaştırdığı ve övülme beklentisinin kişiliği gölgeleyebileceğini gösteren, öğretici nitelikte etkili bir ironi oluşturmaktadır. Anlatıda karga; gerçekçi olmayan övgüler etkisiyle, sesini sergilemek için gagasını açtığında peyniri düşürür ve tilki peyniri alarak amacına ulaşır. Bu noktada tilki, ele geçirdiği ganimetin karşılığı olarak kargaya *"Dalkavuklar, aptalların sayesinde geçinirler"* sözüyle masalın didaktik yönüne dikkat çekilmektedir. Olaydan alınan ders olarak; kaybedilen peynir bedeli olarak sunulmaktadır. Eser; insan ve toplumsal ilşkileri açısından düşünüldüğünde, Karga; kibir ve zafiyetle düşünmeden hareket etme, övülmeye yenik düşme, tilki; kurnazlık, planlı davranış, zayıflıklardan çıkar sağlama, gerçekleri çarpıtarak etkileme, zekanın kötüye kullanımı, peynir; değer, ödül, saygınlık, kaybedilen fırsat fabl anlatıda somutlaştırılır. Böylece eser, basit bir hayvan masalı olmaktan çıkarak; kurnazlık – tecrübesizlik, düşüncesizlik arasındaki güç dengesini vurgulamaktadır (Hikmet, 2017, s. 14).

4. TÜRK HALI SANATINDA KUŞ DESENLERİ

Kuş figürlerinin sembolik yoğunluğu; edebi fabl anlatılarının sınırlarını aşarak, geleneksel Türk sanatlarında köklü geçmişe sahip halıların kompozisyonlarında; duygu ve düşünceler yansıtan görsel nitelikte, sessiz anlatımlar olarak görülmektedir. Özellikle günümüze korunarak gelen 13. ve 15. yüzyıldan kalma Anadolu halılarında görülen geometrik kuş figürleri; tarihi, mitolojik ve kültürel anlamda ifadeler içeren serüvenlerle kompozisyonlarda yer almaktadır. Bu anlamda halıardaki kuş desen ve motifleri; tarihsel kültürün belleği olarak insanın doğayı araştırma, gözlem, tanıma ve doğayla kurduğu ilişkiler sonucunda edinilen analizlerin, kendi duygu ve düşüncelerini yansıtan, simgeleşen söylemleridir. Bu anlatım özellikleri nedenle halılar; bir kullanım eşyası tanımından çıkarak, içsel duyguların yüklendiği desen ve motiflerle, sanatın estetik ifade biçimleri konumuna yükseltmiştir.

Konya Mevlâna Müzesi'nde bulunan, 841 env. no lu 13. yüzyıl halı örneğinin, kırmızı orta zemin kompozisyonunda aynı yönde, düzenli sıralanan kuş motifleri; kuşların kendi aralarında sosyal canlılar olarak birliktelikleri, göçler gibi olaylarda, topluluk içinde düzen ve uyum özellikleri nitelenmektedir. Kuş motiflerinin kanatlarının aktiflik içeren üçgen formlarla açık görünümü, kuşların uçuyor ve hareket halinde olduklarını göstermektedir. Kuş motiflerinin aynı görünümde fakat farklı renk dizilimleri; kompozisyon bütünlüğü içinde her bir kuşun kimlik ve karakterinin farklılığına rağmen birlikteliklerine vurgu yapılarak, aynı zamanda kompozisyona yön bütünlüğü içinde aktiflik kazandırmıştır. Kuşların birbirlerinin hareket

alanını bozmadan; gösterdikleri saygı, yaşam serüveninde toplumsal dayanışma, uyum, güç birliği, hoşgörü, mütevazılık, sabır, nezaket, yardımlaşma, sevgi, barış gibi kavramların; kompozisyonda kuşlar aracılığıyla verildiği gözlenmektedir. Ayrıca; kuşların düzenli ve değişen renk dilimleriyle evren ve doğanın kararlı ve düzenli döngüsüne, bu döngü içinde doğa, mevsimler ve hayatın geçiciliğine göndermeler yapılmıştır (Resim 5).

Resim 5. Halı, 13. yüzyıl, 108x215 cm, Konya Mevlana Müzesi, Env. No. 841, (Ertuğ, 1996, s. 21).

İsveç, Stockholm, Statent Historica Museum'da bulunan, 17786 env. no lu 15. yüzyıl halı örneğinin yatay, ikiye bölünmüş orta zemin kompozisyonu yalnızca tekrarlanan iki bölüm olarak görülmemelidir. Kompozisyona bakıldığında; aynı tekrarlanan iki sahne içinde karşılıklı birbirine bakan iki kuş motiflerinin, estetik bütünlüğü içinde gizli mesajlar okunmaktadır. Sekizgen form içinde, dikey bölünmüş soyut mekanın her iki tarafında birbirlerine bakan kuşların karşılıklı duruşu; insanın kendi yaşamı içinde karşılaştığı olaylarda tepkiler, duygular gibi; insanın durup aynada kendisine bakması, düşünmesi, kendisiyle hesaplaşması gibi; kendisine yönelttiği, sorguladığı soruların ve aradığı cevapların sessiz temsili niteliğindedir. Kompozisyonda; insanın iç dünyasında duygu ve düşüncelerle şekillenen, kendini yeniden görme ve farkına varma cesareti gibi çoğul düşünceler kuş motiflerine yüklenmiştir. Böylece; kuşların içinde bulunduğu sekizgen form; bu çoğul yaklaşımla iki kutubun, geçmiş – şu an, bilinç – bilinçaltı, ışık – gölge, varlık – yokluk, gece – gündüz, umutsuzluk karşısında umut gibi karşıtlıklar içinde, insanın karmaşalarda doğruyu bulma arayışı ve çabalarının soyut mekanı niteliğindedir.

Desen olarak bakıldığında; karşılıklı kuş motiflerinin yer aldığı sekizgen form doğayı, kuşların karşılıklı içinde bulunduğu üçken desenli alan ise, ağacı temsil etmektedir. Tasarım olarak değerlendirildiğinde, karşılıklı duran kuşlar ağaç dalında durmaktadır. Anlatı olarak ise; kuşların birbirleriyle olan iletişimle birlikte, yine sosyal çevresiyle kurduğu etkileşim ve insanın iç dünyasında, iç sesiyle sohbeti olarak değerlendirilebilir. Halının orta zemininin bölünerek tekrarı; gökyüzü ve doğanın döngüsünü temsil etmektedir. Evren, gökyüzü, doğa ve hayatın içinde yaşamdaki hareketlik aktif üçgen formların; sekizgeni çevreleyen motif diziliminden oluşmaktadır. Bu anlamda üçgen dizilim; genel kompozisyonda form bütünlüğüyle birlikte, kompozisyona döngüsel aktiflik ve süreklilik katarken, sekizgen formların oluşturduğu soyut mekana perspektifik derinliği kazandırmaktadır. Dikdörtgen alanda sekizgenlerin köşelerinde yer alan üçgenler ise; geçen zamanı ve zamanda yaşanan döngüsel aktiflikleri nitelemektedir. Halının ora zemin kompozisyonun bölünmesiyle oluşan iki kare – dikdörtgen alan; hayatın kendisi ve hayatın döngüsünün kararlı, düzenli yapısını temsil etmektedir (Çiloğlu, 2019, s. 207 – 208), (Resim 6).

Resim 6. Halı, 15. yüzyıl, 109x145 cm, Statent Historica Museum, Stockholm, Env. No. 17786, (T.C. Kültür Bakanlığı, 1992, Code. 0050).

İstanbul, Vakıflar Halı Müzesi'de yer alan, E-I env. no lu 15. yüzyıl halı örneğinin orta zemini, aynı kompozisyon prensibindedir. Kare – dikdörtgenlere bölünen; doğa ve hayatın düzenli ve kararlı yapısı içinde, sekizgen formların yer aldığı soyut doğal yaşamda; Zümrüdü Anka, Tavuskuşu ya da türkülere de konu olan Telliturna gibi Türk kültüründe süsleme unsuru olarak kullanılan gösterişli aynı kuşlar (Resim 6)'daki niteliklerde yer almaktadır (Resim 7).

Resim 7. Halı, 15. yüzyıl, 157x223 cm, Vakıflar Halı Müzesi, İstanbul, (Ertuğ, 1996, s. 20).

Berlin, Museum of Islamic Arts, I.4 env. no lu 15. yüzyıl halı örneğinde, stilize kuş desenlerinden; Zümrüdü Anka ve Ejderhanın karşılaşmasını temsil eden halı kompozisyonunda iki güçlü figürün mücadele sahnesi yer almaktadır. Kavramlar yüklü geometrik formlarla yapılanan her iki desen; halının genel kompozisyonu içinde sessiz anlatımlarla, hayat, yaşam ve içsel duygu ve düşüncelere yönelten önemli anlatımlar, dersler ve mesajlar içermektedir (Çiloğlu, 2007, s. 157 – 159; Çiloğlu, 2011, s. 285 – 286). Halı parçasının genel kompozisyonunda; iki farklı figür olan, gökyüzünü niteleyen Zümrüdü Anka ve yeryüzünü temsil eden ejderhanın yer aldığı iki karşıt desenin kompozisyonda aynı tekrarlanarak yer alması; iyilik – kötülük, haklı – haksız gibi kavramların sembolik bir düzlemde çatışmasını; hayatın ve yaşamın içinde defalarca karşılaşılabilmenin mümkün olabileceği düşüncesi, kültürel figürlere yüklenerek

ifade edilmiştir. İnsanın içinde yaşadığı dünyada yaşam, sosyal, ekonomik gibi hayatın içindeki mücadelelerine karşın, insanın kendi dünyasında sorguladığı içsel yönelimleri, arzuları, dürtüler ve benlik bilincini, kişinin direnç gösterme çabası, zayıf düşmelere, güçsüzlüğe, umutsuzluğa ve tekrarlanabilecek olumsuzluklar ve zaaflara karşı koyması gibi, insanın kendiyle olan içsel mücadelesini de yansıtmaktadır. Bu nedenle halının kompozisyonu yalnızca her iki figürün karşılaşması gibi basit bir düzenlemenin ötesinde, kültürel ve mitolojik desenler aracılığıyla; insan olmanın ahlaki değerlerini de düşündüren bir anlam örgüsü sunmaktadır. Mücadele sahnesinin halı kompozisyonunda tekrarlanması, yalnızca karşıt güçler ve ifadeler arasındaki sembolik çatışmayı görünür kılmakla sınırlı değildir. Aynı zamanda doğanın döngüsünü ve evrendeki kozmik düzeni temsil eden, çok katmanlı bir yapı farkındalığının simgesel anlatımı niteliğindedir. Bu karşılaşma sahnesi; mevsim geçişlerinde sıcak ve soğuk hava akımlarının birbirine geçmesi, gökyüzünde bulutların farklı yönlerden gelerek, birbirini dönüştürmesi ve doğanın döngüsünde ritmik hareketlerine gönderme yapan bir metafor niteliği taşımaktadır (Resim 8). Dolayısıyla, kompozisyondaki bu anlatım biçimi; fabl anlatılarının didaktik yönüyle birlikte, Türk kültürünün tarihsel kökenleri ve estetik anlayışıyla güçlü ve derin bir bağ kurarmaktadır. Halının desen kompozisyonu; çok katmanlı sembolizmin edebi ve sanatsal alanlarda görülen kültürel yansımalarının, Türk halı sanatında farklı ve estetik anlatı biçimine başarılı bir örnektir.

Resim 8. Halı, 15. yüzyıl, 90x172 cm, Museum of Islamic Arts, Berlin, Env. No. I.4, (Ertuğ, 1996, s. 19).

Günümüze kalan örneklerden 13. ve 15. yüzyıl Türk halı kompozisyonları incelendiğinde; tarihsel süreçten gelen estetik özelliklerinin yanında kültürel hafıza, insanın hayata dair içsel yolcuğu; geometrik kuş figürleri aracılıyla izleyiciyi düşündüren, çözümlemelere sürükleyen ifade biçimleri olarak değerlendirilmektedir. Bu halı kompozisyonları toplumun ortak değerleri ve insanın kendini anlama çabalarını yansıtarak, kültürel ve düşünsel ifadeleri estetik sunan sanat eserlerdir.

5. SONUÇ

Bu çalışmada, fabl anlatılarındaki kuş sembolizmi ile 13. ve 15. yüzyıl Türk halı kompozisyonlarında yer alan geometrik kuş figürlerinin taşıdığı kültürel, estetik ve düşünsel özellikler incelenerek, iki farklı ifade alanı arasındaki ortak, sembolik ifade biçimleri açıklanmıştır. Fabllarda kuş karakterleri; insana özgü duygu ve davranışları alegorik bir biçimde temsil eden, ahlaki değerleri aktaran ve toplumsal normları görünür kılan anlatı aktörleri olarak önemli bir rol üstlenirler. Kuşun uçuşu, özgürlüğü, seslenişi ve doğayla kurduğu ritim; sözlü fabllarda anlatılarda insanın içsel dünyasını yansıtan güçlü metafora dönüşmektedir. Fabl anlatılarda kuş figürü, bir karakteri nitelemenin ötesinde; insanın iç dünyasındaki ışığı, karanlığı, yetersizliği, umut ve umutsuzluğa karşı yol arayışını ve dürüstlük, cesaret, mütevazılık, sabır, hoşgörü ve ahlak gibi erdemini simgeleyen manevi duygu ve düşünceler aynasıdır. Uçuşun hafifliğiyle hayatın ağırlığını, özgürlük tutkusuna karşı yaşam gereği kuralları aynı bedende buluşturan kuşlar; bu anlamda anlatı düzleminde insanın iç dünyasına açılan bir eşiktir. Bu nedenle fabl anlatılarda insan olmanın gerekliliğiyle kendine yönelttiği ahlaki sorular, kuşun davranışlarına gizlenmiştir. Böylece kuş figürleri insanın içsel özünü, içinde yaşadığı doğa ve toplumla kurduğu sosyo kültürel ilişkilerin temsili niteliğiyle, insanın kendi hakikatine yaklaşma çabasında alegorik bir rehber görevi üstlenmektedir.

Türk halı sanatında kuş figürünün estetik özelliklerinin ötesinde, tarihsel ve kültürel hafıza ve yaşam döngüsüne ilişkin düşünsel birikimi taşıyan sembolik ifade biçimleri; fabl anlatılar gibi karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, kuş figürünün fabl anlatılarda ve Türk halı sanatında benzer kültürel ve sembolik değerlerden beslendiğini; fakat bu ortak anlam temellerinin her iki ifade alanında farklı estetik, anlatısal ve biçimsel özelliklerle konumlandığı görülmektedir. Fabl anlatılarında kuş; insani özellikleri dramatize eden didaktik bir karakter aracıyken; Türk halı sanatında ise geometrik kompozisyonlarda yer alan desen ve motifler aracılığıyla hayata dair eğitici rolle birlikte geniş; izleyicileri kavramsal düşüncelere sevkeden soyut, estetik sembollere dönüşmektedir. Böylece kuş figürü, her iki ifade biçiminde insana özgü benzer anlamlar taşımakla birlikte, bu anlamları sunuş tekniği açısından farklılaşarak; ortak, sembolik evrende iki ayrı ifade formu haline gelmiştir. Fabl anlatılarda bu değerler alegorik bir kurgu içinde davranış modelleri yoluyla aktarılırken; halılarda geometrik soyutlama, simetrik, ritmik tekrarlarla görsel bir dile dönüşmektedir. Bu bağlamda araştırma, fabl anlatılarındaki kuş sembolizmi ile 15. yüzyıl halılarındaki kuş motiflerinin her ikisinin de yalnızca görünür anlatı veya motife indirgenemeyecek kadar güçlü bir düşünsel altyapıya sahip olduğunu; iki farklı ifade alanında üretilen kuş temsillerinin, kültürel bellek, kolektif sembolizm ve evrensel anlam yapılarını taşıyan çok katmanlı birer temsil biçimine dönüştüğünü ortaya koymuştur. Bu sembolik anlatım, edebi anlatılarda ahlaki bir öğretinin; halı sanatında ise estetik, kültürel ve felsefi bir birikimin okunabilen düşünsel özellikleridir. Bu nedenle fabllarda kuşların anlatısal rolüyle, Türk halı sanatındaki kuş motiflerinin görsel sembolizmi arasındaki ilişkinin; içsel duygu ve düşüncelerle insanın kendini, dünyayı ve zamanı anlamlandırma çabalarında farklı fakat; insanın değer yapısını yükselten, ortak ifade biçimleri görülmektedir.

Günümüzde fabl anlatı alanları, masal kitapları boyutundan farklı; medya, iletişim, sanat, sinema, animasyon, dijitral çizgi filmler gibi hikâye sunum platformlarına uzanan güçlü bir anlatı aracıdır. Hayvan karakterlerin alegorik dili; çağdaş iletişim biçimleriyle birleşerek, çocuklara ve yetişkinlere ulaşan geniş bir anlatım gücü kazanmaktadır. Fabıl anlatılar hayvan figürleri aracılığıyla insanın içsel hakikatine dokunmayı sürdürürken, tarihsel süreçte Türk halı sanatının fonksiyonel bir ev eşyası olmanın ötesindeki kültürel birikimin; kişinin duygu ve düşüncelerini yansıtan, düşündüren estetik anlatım biçimleriyle günümüze gelen özgün kompozisyonları; estetik ve nitelik özelliklerin sürekliliği konusunda erozyonuyla karşı karşıyadır. Çeşitli nedenlerle el sanatlarının genelinde görülebilen bu eksilme ve nitelik bozulmaları, kültürel ve sosyal bağlarda da kopmalara neden olmaktadır. Çünkü kültürel değerler bozulmaya başladığında, insanın kendini anlamlandırma çabalarında; duygu ve düşüncelerle içinde aradığı içsel harita da giderek bulanıklaşır, toplumda; kültürel, sosyal ve hayatın içinde kendisine sunulan temel anlamlarda görünmezlik yaşanır. Bu nedenle geçmişin sembolik birikimini çağdaş anlatı alanlarına taşıyan fabl geleneğinin aksine, halı sanatı günümüzde; geçmişin farkındalığıyla bilinçli üretim süreçlerine ve dokuyucunun kendi duygu ve düşünce kompozisyonlarını yansıtacağı estetik özelliklere ihtiyaç duymaktadır. Bu gereklilik; kültürel mirasın korumasıyla birlikte, insanın içsel yolculuğuna ait anlam katmanlarını geleceğe taşıması ve toplumsal bağların güçlenmesi için de önem oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

Aksoy, M. (2012). Türk Edebiyatında Fabl. Turkish Studies - *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,* 7(4), 51-64.

Alptekin, A. B. (2005). *Hayvan masalları* (2. Baskı). Akçağ Yayınları.

Bahadır, Ö. (2021, Temmuz, 1). *Kelile ve Dimne*. Sarkaç. https://sarkac.org/2021/07/kelile-ve-dimne/

Beydeba. (2011). *Kelile ve Dimne* (S. Yalsızuçanlar, Çev.). Kültür Bakanlığı Yayıncılık.

Brockelmann, C. (1997). *Kelile ve Dimne.* İslam Ansiklopedisi, 6, 552-558.

Curial, H. (1996). *Fables,* Haiter.

Çağdaş, K. (1962). *Pançatanra Masalları*, Ankara Üniversitesi Basımevi.

Çağman, F. ve Tanındı, Z. (1979). *Topkapı Sarayı Müzesi İslam Minyatürleri*. İstanbul: Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları.

Çiloğlu, G. & Toy, E. (2025). Sekiz Uçlu Yıldız Motifinin Şile Bezinde Kullanım Biçimleri. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR), 12*(115), 118–134. https://doi.org/10.5281/zenodo.11651971

Çiloğlu, H. (2007). 15. Yüzyıl Hayvan Figürlü Türk Halılarından Bir Örneğin Yüzeysel Tasarım Olarak Görsel Anlatım Dilinin Kavramsal Özellikleri. *I. Uluslararası Türk El Dokumaları Kongresi*. Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Başkanlığı Yayınları, 157-160.

Çiloğlu, H. (2011). Yüzeysel Tasarım Olgusu ve Türk halıları. *III. Uluslararası Türk El Dokumaları (Tekstil) ve Gelenekli Sanatlar Kongresi/Sanat Etkinlikleri*. Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları, 279-289.

Çiloğlu, H. (2019). Türk Halı Sanatı Kompozisyonlarında Hayat ve Zaman Kavramları. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (43), 200-213. https://doi.org/10.32547/ataunigsed.604315

Çoruhlu, Y. (2000). *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*. Kabalcı Yayınevi.

Erdoğan, H. (2025). *Hüma ve Simurg kuşu figürlerinin kültürel temsilleri: Tarihsel süreçten dijital çağa* (Yayınlanmış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ersoylu, H. (2015). *Türk kültüründe kuşlar*. Ötüken Yayınları.

Ertuğ, A. (1996). *Turkish Carpets from the 13th-18th centuries*. Ahmet Ertuğ yayınları.

Eyüboğlu, S. (2012). *Masallar*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Ezop. (2017). *Ezop masalları* (Aesop's Fables), (Ü. Tamer, Çev.). Remzi Kitabevi.

Günay, U. (2009). Türk masallarında geleneksel ve efsanevi yaratıklar. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, 120-135.

Güneş, Z. (2007). *İlköğretimde çocuk edebiyatı.* (1. Baskı). Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Hall, J. (1995). *Hall's illustrated dictionary of symbols in eastern and western art.* The University Press.

Hikmet, N. (2017). *La Fontaine'den masallar* (N. H. Ran, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.

Karadem, R., Gazel, A. A. ve Utkugün, C. (2023). Kelile ve Dimne'nin sosyal bilgiler dersi öğretim programında bulunan değerler açısından incelenmesi. *International Journal of Science and Education, 6*(3), 190-207. https://doi.org/10.47477/ubed.1385430

Karagöz, B. (2015). Fablların pedagojik karakteristiği üzerine bir analiz. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 353-362.

Meisterdrucke. (t.y.). *Tilki ve Leylek, Ezop Masalları'nın illüstrasyonu,1666*. https://www.meisterdrucke.com.tr/fine-art-baski/Francis-Barlow/65445/Tilki-ve-Leylek,-Ezop-Masalları'nın-

Ögel, B. (1995). *Türk Mitolojisi* (Cilt I). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Ögel, B. (2010). *Türk mitolojisi: Kaynakları ve açıklamaları ile destanlar*. (5. Baskı). Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Sınar Çılgın, A. (2007). *Çocuk Edebiyatı*, Morpa Yayınları.

T.C. Kültür Bakanlığı. (1992). *Turkish Handwoven Carpets Catalog No: 1*. (2. Baskı). T.C. Kültür Bakanlığı Döner Sermaye İşletmeleri Merkez Müdürlüğü

Tepebaşılı, F. (2007). *Fabl ile eğitim.* Tebeşir Yayınları.

Toska, Z. (1989). *Türk edebiyatında Kelile ve Dimne çevirileri ve Kul Mesud çevirisi*. (Yayınlanmış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi.

Ünal, D. Ç. (2005). Yabancı dil öğretiminde edebi metinler: Yenilikçi yaklaşımlara geçiş süreci ve gerekçeleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H.U. Journal of Education),* 29, 203-212.

Yardımcı, M. ve Tuncer, H. (2000). *Eğitim fakülteleri için çocuk edebiyatı*. Ürün Yayınları.

Yılmaz Ülgen K. (2022). *Kutsal kitaplar bağlamında Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam'da ikna*. (Yayınlanmış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.